

ROHU445 – Amatőr színházak – menedzsment workshop

Jelen anyag tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját. (Csak projekt kedvezményezettek által szerkesztett dokumentumok esetén használandó, amennyiben releváns.)

Szakmai kapcsolatépítés, networking, pályázatírás

Ferenczy Csaba

A CBC445 projekt A.T1.2. Amatőr színházak – menedzsment alprojekt keretein belül az amatőr színjátszó társulatok vezetőinek meghirdetett workshop-sorozat „Szakmai kapcsolatépítés, networking, pályázatírás” témájú elméleti workshop alkalmá 2023. május 7-én 10:00-13:00 óra között került megvalósításra a Csokonai Fórumban.

A workshop alkalom során párhuzamosan beszéltünk elméletben a kapcsolatépítés, a kapcsolatrendszer ápolása mellett azokról a társulatoknak a gyakorlatban megvalósuló tevékenységeiről, amik keretein belül tulajdonképpen ők maguk is folyamatosan végzik ezt a tevékenységet, még ha nem is tudatosan.

Az amatőr színjátszó társulatok közötti kapcsolatrendszer kölcsönös, mindegyik fél számára előnyös kihasználása már csak azért is nagy jelentőséggel bír, mert ezek a társulatok, bár más-más működési keretek között, de ugyanazokkal a workshop-sorozat további alkalmain is taglalt problémákkal, megoldandó feladatokkal szembesülnek a működésük során. Az ezekre adott válaszok és gyakorlati tapasztalatok megosztása már ezen az alkalmon is jelentős előrelépést hozott egyes területeken.

A kapcsolatépítés csatornáit egyelőre a közös tevékenység mentén szerveződnek olyan rendezvényeken (fesztiválok, tréningek, továbbképzések), melyeken egyszerre több amatőr társulat is részt vesz. Az itt kötött ismeretségek jelentik a jelenlegi kapcsolati háló alapját. Ezt a hálót viszont jelenleg a rendezvényen túlmutató, szakmai, szervezési kérdésekben a problémák megoldásához nem, vagy csak alig használják.

Felmerült egy rendszeresen megvalósuló, kifejezetten a vezetők közötti találkozó igénye.

A kialakulóban lévő kapcsolati háló aktivizálásának első lépése éppen ez a rendszeresen tartott vezetői fórum lehet. Egymás szakmai támogatása, egy közös formális és informális adatbázis kialakítása széles körben az együttműködések és a közös fellépés irányába mutathat. Ennek előnyei pedig különösen nagy jelentőségűek lehetnek ebben a körben, hiszen itt általában nem arról van szó, hogy szűkös a költségvetési keret, hanem hogy gyakorlatilag nincs. A források hiányát a kreatív problémamegoldással lehet áthidalni, ezek alapja pedig a gyakorlati tapasztalatok megosztása és a jó gyakorlatok felhasználása.

A szakmai kapcsolatrendszer szerves része a társulatok egymás közötti kapcsolattartásán túl a működési jellegűből fakad. Általános tapasztalatként elmondható, hogy a

működési kereteket biztosító intézményekkel kifejezetten jó kapcsolatot ápolnak. A társulatok mögött oktatási intézmények, helyi kistélepülési önkormányzatok, közösségi házak állnak. Az intézmények működésének része és vállalt feladata az amatőr társulatok fenntartása. Ez a fenntartás általában nem finansziális. A társulatok számára a működési helyének, a játszási helynek a biztosítása megteremti az alapvető igényeik jelentős részét. Mivel ez a fenntartói kapcsolat jellegében és részleteiben is rendkívül eltérő, a felmerülő problémák is azok. Az intézmények pedig az alpműködésükbe illeszthető problémák megoldásán felül minden jó szándékuk ellenére is csak korlátozott kereteken belül tudnak segíteni.

A működés infrastrukturális feltételeinek megteremtése fontos szempont (főleg, ahol ezek mégsem adóttak a háttérintézmények révén) de a kapcsolatépítés szempontjából lényegesen nagyobb az igény a művészeti, szakmai kapcsolatrendszer fejlesztésére. A professzionális keretek között működő kulturális intézmények el sem tudják képzelni, hogy mekkora segítséget tudnának nyújtani a saját, adott időszakra szabad kapacitásaik felajánlásával és a saját, évtizedes kapcsolatrendszerük egyes részeinek használatával. A projekt keretein belül működő mentorprogram következő nagy hatású lépése lehet, ha sikerül úgy kiterjeszteni, hogy a konkrét színjátszás fejlesztésére irányuló alkalmakon túl alkotói, rendezői, dramaturgi, fény- és hangtechnikusi ismeretekben is további fejlesztési lehetőséget tudjon nyújtani. A társulatok vezetői egyetértettek abban, hogy ez a segítség nem konkrét feladatok átvállalását kellene, hogy jelentse, hanem a lehetőséget, hogy fejlődni tudjanak az adott területeken és később önerőből, (némi iránymutatással) meg tudják oldani a felmerülő problémákat. Az ilyen irányú „tanácsadói” tevékenység nagyságrendekkel nagyobb segítséget jelenthet ezeknek a közösségeknek, mint amekkora energiabefektetésbe kerül a professzionális kulturális intézményeknek.

A kapcsolatrendszer alapja tehát a többi amatőr színjátszó társulattal, a működés infrastrukturális kereteit biztosító háttérintézményekkel és a szakmai fejlődést lehetőségét jelentő kulturális intézményekkel fennálló kapcsolati háló fejlesztése, kiterjesztése és ápolása lehet.

A kapcsolatrendszer bővítésében jelentős szerep és feladat juthat a közösségi médiafelületeken folytatott, rendszeres, hatékony kommunikációnak is. Bár maga az alaptevékenység nagyon távol áll az online világtól, az egyes közösségek által végzett munka láthatóságában (és így hosszútávon akár az újabb tagok toborzásában) megkerülhetetlen szerepe lesz a világhálónak.

Fontos szerepe van a különböző regionális és országos amatőr színjátszó szervezeteknek is, ezek jelentősége a programszervezésben, azon belül is a találkozási alkalmak körülményeinek megteremtésében, a szakmai visszajelzést jelentő zsűrizett fesztiválok szervezésében mutatkoznak meg. Következő lépésként az amatőr színjátszó társulatok és a kőszínházi keretek között működő intézmények közötti kapcsolatépítés és közvetítés fontos mérföldkő lehet.

A kialakuló kapcsolati háló előnyeit akkor tudják az adott társulatok egyesével és összefoglalva, rendszerszerűen is kihasználni, ha rendszeresen energiát fektetnek ennek ápolásába. Egy kölcsönösen előnyös kapcsolat ugyanis csak akkor lesz élő és valóban működő, ha az érintett felek időről időre találkoznak, információt cserélnek online, vagy személyesen.

A pályázatokkal kapcsolatban a társulatok többségénél a működésük infrastrukturális kereteit biztosító intézmények (iskola, önkormányzat, kulturális központ) segítenek pénzügyi közvetítőként és az adminisztratív folyamatok elvégzésében.

Szintén a mentor program kiterjesztett része lehet a kőszínházaknál pályázatírással foglalkozó alkalmazottak iránymutatása és segítsége a pályázatok írása alatt.

Az elérhető pályázatok többsége program-pályázat, emellett nagy igény lenne a működést segítő pályázatok kiírására is, ahol szintén már viszonylag kisebb pályázati forrás nagyon nagy hatékonysággal tudna segíteni az amatőr színjátszókon.

A pályázati rendszer folyamatosan változik, nagy probléma a pályázatok figyelése és a pályázati források megtalálása.

Az elérhető források a COVID-ot követő időszakban drasztikusan csökkentek.

A menedzsment workshop-sorozat ezen alkalma konstruktív beszélgetésként, a jelenlévők aktív részvételével valósult meg. Összegzésképpen megállapítható, hogy nem elsősorban pénzkérdés az amatőr színjátszó társulatok működési feltételeinek nagyságrendi javítása. Az ebben tett első lépés kulcsa a már meglévő kapcsolati háló bővítése, kiterjesztése és aktivizálása és a professzionális szervezetek szabad kapacitásainak felhasználása az együttműködések széles körén keresztül.

Stratégiai tervezés

Gemza Péter

2023. március 4-én a Csokonai Fórumban kapott helyet az amatőr színházi társulatok vezetői számára meghirdetett, színházmenedzsment témában szervezett workshop-sorozat következő alkalma, ahol a stratégiai tervezésről osztottuk meg tapasztalatainkat.

A workshop első felében a társulati célok meghatározásáról tartottam előadást. A második részben pedig az egyedi példákon keresztül elemeztük a régió egyedi jellemzőit és kerestük a válaszokat és módszereket a hatékony tervezésre.

A stratégiai tervezés első és legfontosabb lépése a célok meghatározása. Nagyon fontos a vezető vagy vezetők részéről egy olyan közös pontot találni, ami illeszkedik a csoport tagjainak elképzeléséhez. Egy amatőr csoport akkor tud működni és addig, amíg a vezető képes megtartani az egyensúlyt a határozott cél kijelölés és a közösség tagjainak érdekei között. Fontos különbség a céges vagy egyéb vállalati vagy nonprofit szervezetekhez képest az a tény, hogy az amatőr társulatok szabadidőben működnek és nincs egyéb elköteleződés csak a közös vízió és az ehhez kapcsolódó etikai kohézió. Ahogy általában szokott lenni: ami egy forma erőssége tud lenni az jelenti a legnagyobb kihívást a vezető részére. Az amatőr színházaknál a lelkesedés egy közös célért anyagi ellenszolgáltatás nélkül rendkívüli energiákat és közösségépítő potenciált képes felszabadítani. De ezt a kohéziót egy jól megválasztott cél nélkül nem érdemes és nem lehet ebben a szektorban elkezdni és végig vinni.

A csoport meghatározta a céljait és a vezetőre vagy vezetőkre bízta a megvalósításhoz vezető út elkészítését. Egy amatőr csoportban ezt úgy lehet életben tartani, hogy rendszeresen -legjobb azonos időszakonként - újra kell a célokról beszélni és életben kell tartani a közös cél vízióját. Ez azért is kifejezetten ezeknek a társulatoknak a sajátja mert nagy fluktuációval rendelkező közösségekről van szó.

Az előadás második felében - a társulatok vezetőinek felvetésére - a finanszírozás stabilitásának kérdése került a középpontba. Ebben a témában más kollégákkal a pályázati rendszer került előtérbe, míg én a hangsúlyt az együttműködések erősítésére helyeztem. Az amatőr társulatok nagyon fontos erőt képviselnek a közösségépítésben. Abban a közegben, amiben élnek fontos kapcsolódási pontok kialakítására van lehetőség. Mind az intézményi rendszerekkel mind az üzleti szektorral érdemes felvenni a kapcsolatot és ápolni azt. A résztvevők nagy része nem mérte fel az ebben rejlő lehetőségek széles skáláját.

A validációs folyamatot, mint segédeszközt kezdtem el elemezni a résztvevőkkel. Az

intézmények és üzleti szereplők felé is fontos jelzés, ha sikerül egy profi szakembert megkérni segítőknek rendezőknek, vagy csak védnöknek. Ezen az úton elindulva meg kell határozni a stratégiaileg fontos szereplőket és hivatkozva a már elért eredményekre vagy a célokra és a profi szereplőkre ezt a támogatói közeget tudatosan kell felépíteni.

Egy jelentős intézmény igazgatójaként nem lettem volna hiteles a társulatvezetők előtt, de szerencsére a jelenlévők között több jó gyakorlatot találtunk a workshop második felében. A második részben a személyes élményeket és a jó gyakorlatokat osztottuk meg. Kiemelt fontosságú a társulatok között az együttműködések, partnerkapcsolatok kialakítása, hiszen gyakran ez megkönnyíti a társulatok számára a jó gyakorlatokon és a információ megosztáson keresztül a forrásteremtést.

A legfontosabb topik a beszélgetésen belül az első lépések megtételének kérdése bizonyult. A jelenlévőket meg kellett erősíteni abban, hogy mindenki elérhető mindenki megszólítható és az ebben az irányban tett erőfeszítések a társulat fennmaradásának kulcsfontosságú elemei.

A színházmenedzsment workshop-sorozat stratégiai tervezéssel foglalkozó alkalma baráti hangulatban, a jelenlévők aktív részvétele mellett zajlott. Fontos és érdekes témákat vetettek fel a társulatvezetők, kitértünk arra, hogy a stratégiai tervezés szempontjából is elsődleges fontosságú az önértékelés, a más társulatokkal való találkozás, visszaigazolást nyerni arról, hogy mások is hasonló tevékenységekben lelik örömüket, hasonló sikereik és kihívásaik vannak, illetve hasonlóan hasznos tevékenységként élik meg a színjátszást. Megerősítettem a jelenlévőket, hogy amit építenek, amit összetartanak az jelentős társadalmi erőforrás A workshop végén megállapítottuk, hogy a rendezvényt hasznosnak találták, és hogy a jövőben is szívesen részt vennének hasonló kezdeményezésben.

Társulatépítés kérdései

Dr. Lakó Zsigmond

2023. március 5-én a Csokonai Fórumban kapott helyet az amatőr színházi társulatok vezetői számára meghirdetett, színházmenedzsment témában szervezett workshop-sorozat következő alkalma, ezúttal a társulatépítés kérdéseit tárgyalva. Előadásomban a workshop első felében a Debreceni Egyetemi Színház és a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Művészeti Központjának társulatépítési, toborzási és ezekhez kapcsolódó pénzügyi stratégiáit ismertettem. A workshop második felében a társulatok bemutatkoztak, ismertették működési modelljüket, valamint azokat a kihívásokat, amelyekkel a társulatépítés tekintetében szembeesülnek.

A társulatépítés tekintetében feltártunk minden társulat számára közös, illetve a társulatok működési modelljének, régiójának, múltjának és hagyományainak következtében speciális, csak az adott közösségre jellemző kihívásokat. Az amatőr társulatokat érintő egyik legnagyobb feladat a fluktuáció kezelése, így az utánpótlás biztosítása, valamint ebből következően a minőség fenntartásának nehézsége, hiszen a lemorzsolódás gyakran a társulat központi magját, a tapasztaltabb színjátszókat is érinti. Az amatőr társulatoknál legtöbb esetben a már régebb óta színjátszással foglalkozó tagok tanítják az újakat, így a hagyományozódás, a mesterség átörökítése kiemelt jelentőséggel bír.

Speciális helyzetben vannak ilyen tekintetben az oktatási intézmények keretében vagy azokkal szoros együttműködésben működő amatőr színházak és diákszínpadok, hiszen ebben az esetben a fluktuáció intézményes keretek között történik, egyfelől szerencsés, hogy állandóan van bejövő utánpótlás, másfelől az oktatási intézményt elhagyó tagok nagy eséllyel a színházi tevékenységet is abbahagyják. (Erre ellenpélda lehet néhány eredetileg diákszínjátszással foglalkozó társulat, ahol egy adott évfolyamhoz-csoporthoz kötődő színjátszók együtt maradtak, szinte profivá váltak és azóta is ők társulat szakmai vezető csoportja, s képezik a következő generációkat, bár az is előfordul, hogy az utánpótlás elmarad és a társulat más minőségben-formában folytatja.)

Kiemelt fontosságú a társulatok között az együttműködések, partnerkapcsolatok kialakítása, hiszen gyakran ez megkönnyíti a társulatok számára a korosztályonkénti csoportosítást és a fejlődési szintek szerinti szétválasztást, illetve közösen könnyebben tudnak felépíteni egy oktatási és művészeti programot az adott régió belül. Az együttműködés segítheti továbbá a műfaji elkülönítést, így egy adott régió kínálhat amatőrök számára (akár

hobbiként, kikapcsolódásként) falusi színjátszást, diákszínjátszást, különböző rétegszínházi tevékenységeket stb. Ezen kívül közösen léphetnek fel az érdekeikért és közösen szervezhetnek pl. fesztiválokat, melyek keretében koncentráltan mutathatják be tevékenységüket és toborozhatnak tagokat.

Az utolsó részben a társulatépítés szempontjából vizsgáltuk meg a társulatok pénzügyekkel kapcsolatos kérdéseit. Mivel az amatőr társulatok számára sok esetben nem vagy csak korlátozott mértékben áll rendelkezésre anyagi forrás, így gyakran a tagoknak önerőből kell fenntartani a társulat működését, ez pedig a tagok anyagi helyzetétől függően nem mindig járható út, illetve hosszabb távon és az egész területet strukturálisan illetően nem is kívánatos. Ezért is fontos egymás között megosztani az esetleges jó gyakorlatokat, tapasztalatokat, pályázati forrásokat, amik megoldást kínálhatnak az akadály elhárítására.

A színházmenedzsment workshop-sorozat társulatépítéssel foglalkozó alkalma baráti hangulatban, a jelenlévők aktív részvétele mellett zajlott. Fontos és érdekes témákat vetettek fel a társulatvezetők, kitértünk arra, hogy a társulatépítés szempontjából fontos az önértékelés, a más társulatokkal való találkozás, visszaigazolást nyerni arról, hogy mások is hasonló tevékenységekben lelik örömeiket, hasonló sikereik és kihívásaik vannak, illetve hasonlóan hasznos tevékenységként élik meg a színjátszást. A workshop végén megállapítottuk, hogy milyen hasznos volt a rendezvény, és hogy a jövőben is szívesen részt vennének hasonló kezdeményezésben.

Színházi kommunikáció és marketing kérdései

Miklós Eszter

2023. február 26-án a Csokonai Fórumban kapott helyet az amatőr színházi társulatok vezetői számára meghirdetett, színházmenedzsment témában szervezett workshop-sorozat következő alkalma, ezúttal a színházi kommunikáció és marketing kérdéseit tárgyalva. A workshop első felének témáját az intézményi kommunikáció formái és lehetőségei adták, elsősorban a Csokonai Színház marketing-kommunikációs tevékenységének példáján keresztül. Előadásomban az intézményi kommunikáció legfontosabb felületeit, illetve a Csokonai Színház által alkalmazott marketing mix elemeit ismertettem a résztvevőkkel. Külön hangsúlyt kapott a 2022. augusztus 23-án megnyílt Csokonai Fórum kommunikációs bevezetésének témája.

Előadásomban azokra a felületekre és marketing eszközökre igyekeztem felhívni a résztvevők figyelmét, amelyek nem igényelnek anyagi ráfordítást, illetve szakértelmet. Ilyen eszközök többek között az együttműködések, a partnerkapcsolatok kialakítása, a szakmai és lokális networking erősítése. Kiemelt szerepet kapott a workshopon a kommunikációs tevékenység tervezése, a tudatosság kérdése. Mivel az amatőr társulatokon belül kifejezetten kommunikációs feladatokkal megbízott szakember, így érdemes a rendelkezésre álló humán erőforrást úgy alkalmazni, hogy az egyik résztvevő számára se jelentsen túlzott terhet, viszont a kommunikáció folyamatossága, azonos színvonala biztosított legyen.

A workshop résztvevőivel ezt követően arról beszélgettünk, hogy hogyan lehet olyan kommunikációs tervet kialakítani, amely az amatőr társulatok résztvevői számára is túlzott ráfordítás nélkül megvalósítható. Beszéltünk a fokozatosság elvéről, amely szerint fokozatosan érdemes kialakítani a kommunikációs felületeket (pl. a különböző közösségi média platformokat), és azokat egymásra épülően lehet hatékonyan működtetni. Szóba került az is, hogy az amatőr társulatokon belüli feladatmegosztást érdemes közösen meghatározott alapokra fektetni, egyértelművé tenni, hogy ki lesz felelős egy adott eseményen például a fotózásért, ki az, aki videóinterjút készít, és ki az, aki tartja a kapcsolatot a helyi sajtóval. Fontos témaként merült fel, hogy a kommunikációs és marketing feladatok nem terhelhetik kizárólag a társulat vezetőjét, viszont az ő feladata, hogy tudatában legyen ezen feladatoknak, és vonja be ezekbe a társulat tagjait.

A workshop második részében a társulatvezetők konkrét témafelvetéseit tárgyaltuk meg a saját tapasztalataik, élményeik alapján. Az egyik résztvevő azt vetette fel, hogy hogyan tehető kiegyensúlyozottá a kommunikáció, illetve milyen módszerrel lehet bővíteni a tartalmakat.

A társulatvezetők saját példáikon keresztül gyűjtötték össze, hogy milyen tartalmak készíthetők anyagi ráfordítás nélkül, a rendelkezésükre álló technikai feltételekkel (pl. mobiltelefon) és humán erőforrással. Beszéltünk arról, hogy érdemes kihasználni a társulat tagjainak egyéni képességeit, érdeklődési körét, például a fotózás, a videózás vagy a grafika terén. Egy másik résztvevő kérdése nyomán arról is szót ejtettünk, hogy milyen kölcsönösen előnyös együttműködések lehet kialakítani a helyi kisvállalkozókkal. Érdemes időt és energiát szánni olyan partnerek felkutatására, akikkel akár a produkciók létrehozása, akár a kommunikáció terén együtt tudnak működni a társulatok. Az egyik résztvevő példaként említette egy bútorbolttal való együttműködésüket, de szóba kerültek fiktív példák is az olyan tevékenységek szponzorációjára, amelyek állandó terhet jelentenek az amatőr társulatok számára. Ezen a ponton tértünk ki a helyi sajtóval, illetve oktatási és kulturális intézményekkel való kapcsolattartás fontosságára, a partneri viszony ápolására.

A workshop utolsó részében arról beszélgettünk, hogy az amatőr társulatok kommunikációjának egyik nagyon fontos eleme a toborzás. Mivel a társulat tagjai különböző okok (pl. felsőoktatási továbbtanulás) miatt elköltöznek, így állandó feladat a társulatvezetők számára, hogy megtalálják az utánpótlást, ezzel biztosítva a társulat fennmaradását. A toborzással kapcsolatban arra hívtam fel a résztvevők figyelmét, hogy a társulat mint informális közösség, baráti társaság, a szabadidő hasznos és kellemes eltöltésének formája jelenjen meg a közösségi médiában. A társulat számára fontos szakmai események (pl. fesztiválszereplések) mellett érdemes hangsúlyt fektetni a mindennapok kommunikációjára is. Ez lehet egy, a nagyközönség számára nyitott próba vagy egy jó hangulatú élő videó a fesztiválra való utazásról. Az ilyen alkalmakkor különösen fontos, hogy minden résztvevő elégedett legyen az elkészült fotóval vagy videóval, hiszen ez nagyban befolyásolja azt, hogy megosztja-e saját ismerősei körében. Mivel az amatőr társulatok számára nem vagy csak korlátozott mértékben áll rendelkezésre anyagi forrás a közösségi médiában megjelent tartalmak hirdetésére, így nagy hangsúlyt kell fektetni az organikus reakciókra (kommentek, megosztások stb.).

A színházmenedzsment workshop-sorozat kommunikációval és marketinggel foglalkozó alkalma jó hangulatban, a jelenlévők aktív részvétele mellett zajlott. Fontos és érdekes témákat vetettek fel a társulatvezetők, akik elsősorban arra kerestek megoldást, hogy milyen eszközökkel lehet a meglévő kommunikációs tevékenységüket fejleszteni. Mindannyian tisztában voltak a terület jelentőségével, de abban jelentős különbségek voltak közöttük, hogy személyesen mennyire vonódtak be ebbe a tevékenységbe. A workshop végén a résztvevők megállapították, hogy milyen hasznos volt a rendezvény, és hogy a jövőben is szívesen részt vennének hasonló kezdeményezésben.

**Amatőr színházak – menedzsment alprojekt keretein belüli
workshop sorozat, előadás és szakmai beszélgetés**

Az amatőrszínházak célja és működése címmel

Helyszín: Derecske Művelődési Központ

2023. 06. 03. 13 - 16 óráig

Résztevők: 11 fő

Csoportok: Alföld Színpad, Holdvilág Kamaraszínház, REFI Színpad

Magyarország

Tinikomédiások – Kraszna, Fantázia Csoport – Szászrégen, Berkenye Csoport – Szilágycseh (Románia)

foglalkozásvezető: Regős János (Magyarország)

A műhely-foglalkozásra a Derecskén június 3-4-én megrendezett Kótsi Patkó János Minősítő Diákszínház Fesztivál keretében került sor, ahol vendégként felléptek a debreceni Alföld Színpad felnőtt színjátszói is. A fesztivál profiljából adódóan a jelenlévő csoportok 10-16 év közötti diákokból álltak.

A foglalkozást rövid bemutatkozással indítottam. Ebben arra is rákérdeztem, hogy ki, hol, milyen intézményi háttérrel, milyen korosztállyal és milyen céllal készít előadásokat. A jelenlévők között volt, aki iskolai keretek között pedagógusként foglalkozik színházzal különösebb szakmai háttér nélkül, mások komoly múlttal rendelkező színpadvezetők voltak fesztivál szervezői háttérrel (pld. Bodea György, a Berekenye csoport vezetője), volt aki független színház vezetőjeként foglalkozik gyerekcsoporttal iskolán kívüli keretek között (Koltai Judit – Holdvilág). Az iskolai keret mindenképpen nagyobb működési biztonságot jelent, mint a teremérlet és egyéb költségeknek kitett iskolán kívüli működés. Az előbbieknél viszont a csoport összetétele túl gyakran változik ahhoz, hogy hosszabb távra lehessen tervezni.

Kiket hívjunk meg a csoportba, és milyen módszerrel válasszuk ki az embereket? A jelenlévők többségénél (iskola keret), egyszerűen meghirdetik a színházzást, és minden jelentkezőt szívesen látnak, felvételt a legritkább esetben tartanak. Viszont sokan szembetalálják magukat a hiányzások, késések problémájával. Ez szinte lehetetlenné teszi a folyamatos próba-munkát.

Milyen fegyvelmezési módszerekkel lehet élni amatőrök esetében? Kizárás? Szerep-megvonás? Nagyon fontos tudatosítani, hogy a színház élő emberekkel történő közös alkotás, és ha valaki hiányzik vagy késik a próbáról, az egyben felelőtlenség az egész csapattal szemben.

Ehhez kapcsolódóan az *'amatőrség'* fogalmát is körüljártuk. A jelző sokszor pejoratív, leminősítő melléközöngével bír, legalábbis nálunk, ezért sokféle elnevezést használunk (színjátszók, műkedvelők, szabad színjátszók); más országokban (Németország, Oroszország, Hollandia, Lengyelország, stb.) nincs ilyen leminősítő kicsengése. Sok nagyszerű színházi alkotó amatőrökkel kezdte pályáját – pld. Sztanyiszlavszkij, Mejerhold, Barba, Tadeusz Kantor, a magyar rendezők közül Fodor Tamás, Paál István, Jeles András és Ruszt József, aki párhuzamosan dolgozott amatőrökkel (Universitas) és kőszínházban.

Kell-e valamilyen speciális szakmai tudás előképzettség ahhoz, hogy valaki csoportot vezessen? A résztvevők egyetértettek abban, hogy nem árt, ha bizonyos mesterségbeli módszerekkel megismerkednek, de menet közben is sokat lehet tanulni egy-egy munka során. Közülük sokan vettek részt például a Zsámbékon rendszeresen tartott műhelymunkán (amíg volt ilyen lehetőség a határon túliak részére) vagy a Magyar Drámapedagógiai Társaság tanfolyamain. Rákérdeztem arra, hogy az előadások bemutatására irányuló közvetlen próba-munka mellett *jut-e energia-idő a szakmai fejlődést segítő tréningekre*. Az esetek többségében a felnőtt amatőröknél, de különösen a iskolai keretek között működő csoportoknál erre nincs lehetőség, szakembert sem tudnának meghívni, alkalmazni.

A *'Hogyan válasszunk darabot?'* kérdést körüljárva, számos probléma, kérdés vetődött fel. A legfontosabb, hogy milyen célból készül az előadás, kik, milyen korosztály és kiknek fogják előadni. Van-e kényszer, határidő? Egy helyi, egyszeri alkalomra készülő produkció/műsor más irodalmi alapot, szerkesztést és kidolgozást igényel, mint egy olyan előadás, ami szélesebb nyilvánosság előtt is bemutatásra kerül. A résztvevők megemlítették, hogy egy otthon tomboló sikert arató produkció 'meghalt', amikor egy fesztiválra vitték. Nagyon fontos lenne, hogy már a próbafolyamat elején tisztázzuk a csoporttal, milyen közönségnek szánjuk a majdani előadást. Amennyiben idegen deszkákon is szerepelni akarnak vele, akkor nem árt, ha egy külső szem is ott van a rendező mellett, hívhatjuk őt asszisztensnek, dramaturgnak, vagy egyszerűen csak egy barátunk, akinek adunk a véleményére.

Apropó, *a dramaturgia kérdése*: ez nem csak a színpadi szöveg felkutatása, alkalmazása során szempont, hanem az egész élő előadás színpadra állításakor is. Fontos, hogy a papíron leírt, vagy az improvizációk során rögzített anyagból cselekvés-értékű szöveg teremtsődjön, és hogy ez olyan sűrűsödési pontokhoz, hangsúly áttolódásokhoz, váratlan fordulatokhoz szolgáljon alapul, ami egyrészt ébren tartja, másrészt vezeti a néző figyelmét és amely olyan inger együttesként működik, ami a néző képzeletét is megmozgatja, érzelmi hullámokat generál. Ezt ugyanúgy

elérheti egy diákszínpad, egy falusi színjátszókör, mint egy jó profi előadás. Az önbizalom egy egészséges fokára ugyanúgy szüksége van az amatőr színjátszónak és rendezőnek, mint a profiknak.

A darab választáshoz tartozik még a jogdíj kérdése is. Klasszikusok és külföldi darabok esetében fontos a fordító feltüntetése! Ismertetem a szerzői joggal kapcsolatos alapszabályokat, a szokásos eljárást jogdíjas szövegek színre vitele esetében.

Arra is kitértem, hogy mindig a csoport korosztályának, érettségének és érdeklődésének megfelelő anyagot válasszanak, hogy mindez közös döntés eredménye legyen, hiszen pont abban különbözik a amatőrszínházi és a kőszínházi munkarend, hogy itt nem formális szerződés köti egymáshoz a résztvevőket, hanem a közösséghez tartozás, a közös alkotás vágya. A *mit játszunk?* kérdés eldöntése igen kényes feladat minden csoportvezető, de különösen a gyerekes csoport vezetők esetében, hiszen a gyerekek számára a tanár jelenti az abszolút igazodási pontot, és itt önmérsékletet kell gyakorolni, de legalábbis eljutni oda, hogy a csoport sajátjának érezze a téma/darab választást még akkor is, ha mi dobtuk be az ötletet.

Foglalkoztunk *az előadás térbeli elhelyezésével, a nézőtér/színpad viszony* kérdéskörével is. Nem mindegy, hogy egy osztályterem, egy tornaterem, egy stúdiószínpadi tér (black-box), vagy egy nagy méretű és nézőterű, hagyományos színházterem lesz a bemutatás helyszíne. Elmondták, hogy az esetek többségében nincs választási lehetőség, de még ilyenkor is a számukra legjobb térbeli megoldást igyekeznek választani, kiharcolni. Az előadás térbeli viszonyait lehetőleg már a próbafolyamat elején meg kell határozni és ehhez igazítani az expresszivitás fokát, a színpadi járásokat, az irányokat, a hangerőt, a járásokat, hogy mikor, melyik irányból, kit és mit lát a néző, hol milyen tér-elem van a színpadon. Vendégszereplésnél elmaradhatatlan feladat a tér bejárása, láthatóság, hallhatóság szempontjából, ha idő van rá [a legtöbbször nincs], egy gyors lejáró próbát tartsanak, végigfutva az előadáson.

Végül kitértem az előadásra való ráhangolódásra is. Ez különösen fontos a kevesebb színpadi tapasztalattal rendelkező amatőrök esetében. Kultikus szertartás ez, példaként említettem az indiai kathakali és a japán kabuki színészeket (maszk festés, jelmez felvétel), de számos magyar színész-óriást is, akik hosszú időt szánnak az átállásra, ami egyben a ráhangolódást szolgálja. Valamilyen bemelegítést (beéneklés, hangképzési gyakorlatok, egyéni vagy csoportos tréning), majd közvetlenül az előadás megkezdése előtt egy közös, kultikus akcióra sok csoportnál sor kerül.

A foglalkozást tartotta:

Regős János

**A ROHU445 projekt,
Amatőr színházak – menedzsment alprojekt keretein belüli
workshop sorozat, előadás és szakmai beszélgetés**

Az amatőrszínházak célja és működése címmel

Helyszín: Csokonai Fórum, színész társalgója

2023. 06. 18. 10.00-tól 13 óráig

Részvevők: 7 fő

Csoportok: Debreceni Alföld Színpad, Kabai Lakat Színpad, Derecskei Táltos Színjátszó Csoport, Szilágycsehi Szikra Színjátszó Csoport, Szilágycsehi Berekenye Színjátszó Csoport, PADIF szervezői (Románia)

Foglalkozásvezető: Regős János (Magyarország)

A foglalkozásra az AITA/IATA Nemzetközi Amatőrszínházi Fesztivál nyitónapján került sor. Ez a fesztivál a X. Színházi Olimpia védnökségével és támogatásával jött létre a Magyar Szín-Játékos Szövetség szervezésében. A foglalkozás vezetőjeként, és mivel fesztivál szervezők is szép számmal vettek részt rajta, ez alkalommal az amatőrszínházak által szervezett fesztiválok szakmai profilja, logisztikája, know-how-ja volt a téma.

Minden ilyen esemény elsődleges szempontja, hogy miért, milyen céllal szervezzünk meg. Lehet ez tematikus szempont, például magyar kortárs művekre fókuszálunk; minőségi szempont, például, ha a fesztiválokon díjazott előadásokat hívunk meg fővárosi bemutatkozási lehetőséget teremtve számukra; korosztályi szempont, például, ha ifjúsági- vagy gyermek fesztivált szervezünk; vagy kisebbségek számára, falun, kisvárosokban dolgozó csoportok számára; kísérletező társulatoknak, de lehet ez műfaji szempont, például táncszínházak, vidám művek szemléje. Fontos, hogy ne szabjuk túl szűkre a választott műfaji kereteket, hogy azok se maradjanak ki, akik egy-egy műfaj határait feszegetik előadásaikkal. Nem árt, ha a meghívott előadásokat előtte megnézi a szervező, de legalább videó felvételt kér be a jelentkezőktől. Ezt a módszert követte az AITA fesztivál válogatóbizottsága itt Debrecenben.

Pályázn-pályázn-pályázn:

Most, amikor egyre kevesebb a kiírt pályázat, kénytelenek vagyunk elgondolkodni azon, hogy milyen forrásokat tudunk szerezni egy-egy projekt megvalósításához. Voltak/vannak eddig stabilnak tűnő lehetőségek, mindenek előtt az NKA Közművelődési Kollégiumának pályázatai, a Bethlen Alap elsősorban a határon túli színjátszó aktivitást segítő programjai, időnként a Magyar Művészeti Akadémia is megjelentet a mi területünket is érintő pályázatokat. Tapasztalataim számosak a pályázat-írás területén. Fölé menjünk, vagy a realitások talaján maradván állítsuk össze a költségvetési táblázatot. Sokszor tanácsolták: tervezz föl, akkor, majd talán a felét megkapod! Hosszabb távon érdekesebb a valós igények alapján számolni, egyrészt általában minden pályázó „be van árazva”, ritkán fordul elő meglepetés, ha igen, akkor is inkább a csökkentés a jellemző, de ami ennél is fontosabb, hogy a döntéshozók/kuratóriumok hosszabb távon az illető pályázó igényeit valósnak és indokoltnak fogják ítélni.

Fontos, hogy a támogatók felkutatásakor először a saját házuk táján nézzünk körül. Vannak-e olyan helyi erők, közösségek, akikre támaszkodhatunk és ez nem csak pénzübeli segítséget jelent. Jó példa erre Adács, Komló, Balassagyarmat, Békéscsaba vagy Derecske, ahol a helyi amatőr-társulat színjátszói, illetve a falu/város fontos tisztséget betöltő, illetve gazdasági életének szereplői aktívan részt vesznek egy-egy esemény támogatásában, előkészítésében és lebonyolításában.

Nagy kérdés, hogy **mikor, milyen feltételek megléte esetén** hirdessük meg az eseményt. Először pályázzunk, s ha nyertünk, akkor, vagy játszunk vabankra, és a „majd csak lesz valahogy” szirénhangjára hallgassunk. A rendszeresen, évente megtartott színjátszó eseményeknél elvárás, hogy meg legyen hirdetve, de a pályázati kiírások sem a mi program-nyitáruk szerint jelennek meg. Új kezdeményezésnél természetesen, először pályázzunk, s utána hirdessük meg.

Ilyen szempontból nagyon érdekes az MSZ-JSz évente megrendezett IMPRO-FESZKÓ, felmenő rendszerű improvizációs fesztiválja: minden évben meghirdeti a Szövetség, akkor is, ha egyetlen fillér sincs rá. A részletekbe nem belemenne, azt azért tudni kell, hogy fizetség jár a Maestrónak, aki az improvizációs feladatokat kitalálja és levezényli az elődöntőt és a döntőt, a zsűrinek és jó, ha kerül üdítő, pogácsa a résztvevők számára, nem beszélve az eseménynek helyet adó intézmény fogadókészségéről. A ki mit ad bele, ki miről mond le, milyen díjak lesznek, tudunk-e útiköltséget fizetni a messziről jövőknek, stb. – nos, ez mind közösen, a helyi erőkkel együtt megválaszolendő kérdés. Volt már olyan évünk, amikor a legjobbaknak pénzjutalmat is tudtunk biztosítani.

Az előkészületek során nincs fontosabb **az információ-áramlás hézagmentességének biztosításáról**. Minden levélre, kérdésre azonnal válaszolni kell, vagy ha még nem tudunk, akkor is visszajelezni, hogy rajta vagyunk.

A zsűri: a magyar színjátszó fesztiválok többnyire verseny szerűek, díjak, helyezések kerülnek kiosztásra. Ezekről a meghívott szakmai zsűri dönt. Azonban egyre többször rendeznek fesztiválokat, ahol nincs verseny, nincsenek díjak. Itt a meghívott szakembereknek már nem kell sorrendet s ezzel különbséget generálniuk a résztvevő csoportok között, hanem az előadás létrejöttének titkait kutatják együtt a csoporttal. Ez számomra egészségesebb megoldás: ilyenkor zsűrizés helyett szakmai beszélgetések, nemzetközi kifejezéssel Colloque¹kok zajlanak, ahogy itt is ezen a most induló debreceni fesztiválon. Függetlenül a fesztivál jellegétől, a szakemberek felkérésénél a lehető legkörültekintőbben járjunk el: a szakmai kompetencia mellett nagyon fontos szempont az illető empátia-készsége, hogy véletlenül se bántsa meg, okozzon görcsöt a színjátszóknak. A jó szó akkor is tud segíteni, ha hibákat, ügyetlenségeket taglal. Az amatőrök bizonyos értelemben lelkileg sokkal sérülékenyebbek, mint a profik, különösen, ha fiatalokról, gyermekekről és tanáraikról van szó.

E beszámoló írója itt befejezte a foglalkozást és néhány résztvevő/önkéntes társaságában vissza sietett, hogy folytassa a fesztivál-indítás előkészületeit.

Budapest, 2023. 06. 28.

Regős János

¹

Colloque: szimpózium (francia)